

*ds. Caro Houtkoop, Hoevelaken*

Schriftlezingen: Prediker 2:1-11, Lucas 12:13-21, Kolossenzen 3:12-17

Drie weken oud is ze, als ik haar voor het eerst in mijn armen houd.  
Onze kleindochter, aan de andere kant van de wereld geboren.  
Grace ... Genade heet ze.

Ja, het is jammer dat ze zo ver wonen. In de tijd van mijn grootouders zou dat betekenen dat je elkaar waarschijnlijk nooit meer zag. Of misschien nog twee keer in je leven. Gelukkig is dat nu anders. Met grote vanzelfsprekendheid stappen mijn man en ik in een grote stalen vogel en laten ons over hoge bergen en uitgestrekte oceanen heen tillen. Het zit wel wat krap en is ook best saai maar ja, drie films en twee maaltijden later heb je je bestemming bereikt. Ongelooflijk hoe klein de wereld is geworden. Hoe we zonder moeite en zonder inspanning kunnen komen waar we willen. En praktisch zonder gevaar ... natuurlijk weet je dat de techniek soms faalt en vliegtuigen onbestuurbaar worden. En uiteraard besef ik dat je altijd maar moet hopen dat iedereen zich aan de afspraken houdt en geen rare dingen doet ... de ramp met de MH17 ligt nog vers in het geheugen ... Maar over het algemeen zijn we eraan gewend dat het goed gaat. Dat we grip hebben op wat er gebeurt. Vliegen is de meest veilige manier van je verplaatsen, in een machine. Tenminste, dat zeggen de statistieken en daar vertrouw ik dan op.

“Mag je om een zegen vragen als je op reis gaat?”, vraagt een jonge vrouw op het internet. En een dominee antwoordt dat dat mag, als je maar niet denkt dat die zegen een soort magische kracht heeft om jouw veiligheid te waarborgen. “Want”, zegt hij, “de kern van de zegen is G’ds genade”. In mijn woorden: we kunnen niet over G’ds genade beschikken. Het is geen garantiebewijs. Genade gaat ons begrip, onze macht te boven.

Grace heet ze, onze kleindochter. Genade... Als ik haar in mijn armen houd, ben ik opeens bang. In wat voor wereld is zij terecht gekomen? Hoe kunnen we haar beschermen tegen al die gevaren die op de loer liggen? Wat als het ons niet lukt om de aarde te behoeden tegen uitputting, vervuiling en opwarming? Wat als de machthebbers steeds onbetrouwbaarder worden, de mensen steeds ontevredener? Ik weet nog dat ik dat gevoel ook had toen mijn eigen kinderen net geboren waren. Een enorm besef van kwetsbaarheid. Alleen keek ik toen op een andere manier tegen G’ds genade aan. Misschien toch wel meer als garantie, moet ik eerlijk bekennen.

Gemeente, waar vertrouwen we op? Dat is de grote vraag die zowel Prediker als Jezus, hier in ons midden leggen. Waar stellen we ons vertrouwen in, als we ons kwetsbaar voelen. Als we ons klein en nietig voelen in een wereld die ons overweldigt en waar we geen grip op krijgen.

Laat ik alvast vertellen dat we geen antwoord zullen krijgen op die vraag. Noch van Prediker, noch van Jezus. Het is geen retorische vraag. Het is een vraag die bedoeld is om ons wakker te houden. Het is een vraag die ons moet helpen om kritisch te blijven op wat we normaal zijn gaan vinden.

Prediker. Sinds Luther noemen we het Bijbelboek Koheleth, Prediker. Martin Buber vertaalt de naam met “Verzamelaar”. Dat vind ik eigenlijk een mooiere naam. Het boek is ook meer een verzameling. Een verzameling van ervaringen, bespiegelingen, verrassende invallen en “wijsheden”. Het lijkt ongeordend, rijp en groen door elkaar. Sommige beweringen zijn zelfs in tegenspraak met elkaar. Eén grote zoektocht naar een antwoord op de vraag hoe je het

leven kan uithouden. Wat je daarbij kan helpen. Waar je op kan vertrouwen. De schrijver heeft van alles geprobeerd. Hij heeft zich gestort op het vergaren van kennis. Hij heeft het gezocht in macht. Hij heeft grootse daden verricht en prachtige dingen bereikt en nagelaten. Hij heeft een vermogen verdiend. Maar niets heeft hem geholpen om dat gevoel van nietigheid kwijt te raken. Alles waar hij tijdelijk 'vol' van was, bleek uiteindelijk ijdelheid, leegte. Het besef dat hij uiteindelijk niet meer dan een klein en kwetsbaar mensenkind is, kwam steeds weer terug. Niets meer dan een stipje in de onmetelijke tijd en ruimte. Onzichtbaar in het licht van de eeuwigheid. Onbetekenend. Wat is de mens?

Zeventig jaar duren onze dagen,  
Of tachtig als wij sterk zijn.  
Het beste daarvan is moeite en leed,  
Het gaat snel voorbij en wij vliegen heen... (Psalm 90)

De gelijkenis die Jezus zijn gehoor voorhoudt, lijkt al net zo deprimerend. Je leven is niet van jou. Het kan elk moment van je worden teruggevorderd. Dan heb je niets aan wat je allemaal verzameld hebt ... Met opzet laat ik hier het woord 'bezi' weg. Om het breder te trekken. We hebben het in de kerk misschien te vaak over ons geld en goed als grootste vijand van het vertrouwen in de Eeuwige. In deze tijd verzamelen we echter andere zaken, waar we onze kaarten op zetten. Technologie en data, om maar iets te noemen. Ik vertelde u al over de vanzelfsprekendheid waarmee ik in een vliegtuig stap en er van uit ga dat de statistieken kloppen. Het is wel eens goed om daar bij stil te staan. Waar zijn we tegenwoordig 'vol' van?

Een best seller, miljoenen exemplaren zijn er wereldwijd al van verkocht, van het boek Homo Deus, een korte geschiedenis van de toekomst. Als een ware profetie gaat dit boek de wereld over. En dat terwijl de schrijver zelf zegt dat hij de toekomst beschrijft als mogelijke uitkomst van onze manier van leven nu. We kunnen ook andere keuzes maken, houdt hij de lezer steeds voor. Wat hij doet is niets anders dan beschrijven waar we mee bezig zijn als mensheid. Wat kennelijk onze waarden zijn, als je kijkt naar onze praktijken. Wat we klaarblijkelijk geloven, als je ziet hoe we leven. Hoe de wetenschap en de kansberekening onze leidraad zijn geworden. Hoe de technologische vooruitgang onze hoop is geworden, ik zou bijna zeggen, in leven en in sterven ... Dat we zijn gaan geloven in onszelf, als maatstaf van moraal. Geen hogere macht bepaalt meer wat goed is of verkeerd. Dat kunnen we zelf bedenken of aanvoelen... "als je maar dicht bij jezelf blijft". Harari, zo heet de schrijver, analyseert de mensheid, zoals zij zich nu manifesteert en beweert dat we hard op weg zijn naar homo deus, de mens als god. Ons kunnen en weten lijkt grenzeloos ... we hebben geen hogere macht meer nodig die ons helpt om ons leven uit te houden. Als we bang, verdrietig zijn of depressief, dan nemen we daar een pilletje voor. En er is nog zoveel meer dat we aan het ontdekken zijn. Er komt een tijd dat er geen handicap of beperking of ziekte of zelfs dood meer al zijn, beweert men. Daar zijn we vol van ... Maar, zegt hij, de grote vraag blijft wel: wat geeft ons nog betekenis als we alles onder controle lijken te hebben? Waar leven we dan voor? Is alles waar we nu zo druk mee zijn uiteindelijk niet ook leegte?

Zo veel vragen ... en komt er dan ook nog iets van een antwoord? Nee, ik had u al gewaarschuwd, we krijgen geen antwoord. Niet van Prediker, niet van Jezus en niet van deze nieuwe 'profeet'. We krijgen hoogstens een vingerwijzing, in die wonderlijke woorden van Jezus, die ik u eerder heb voorgelezen. Woorden waar je je hoofd over kan breken wat daar in hemelsnaam mee wordt bedoeld. "Zo vergaat het je als je niet rijk bent bij G'd". Maar wat is dat, rijk zijn bij G'd? En hoe doe je dat, hoe word je dat?

Ik wil beginnen met wat ik denk dat het niet is. Rijk bij G'd zijn is niet, veel over G'd praten of veel aan je geloof doen. Het is, denk ik, zelfs niet 'vol van G'd zijn. Want dat zou betekenen dat we de Eeuwige bezitten, dat we Hem/Haar ons eigen hebben gemaakt. En dat is niet zo, G'd zit niet in ons, we kunnen Hem niet be-grijpen, bevatten. Rijk bij G'd is misschien wel: je bewust zijn van de leegte in je hart en je ziel ... en dat herkennen als verlangen ..

In het liedboek kwam ik zo'n mooi gedichtje tegen van een nog jonge vrouw. Ze schrijft:

G'd, wat zou het leven zijn als Jij er niet was?  
Als Jij er niet was,  
zou ik niet begrijpen  
waarom de zon opgaat en ondergaat, al eeuwenlang.  
En ik zou niet begrijpen  
waarom ik de lucht zie  
en huil.  
Ik zou niet begrijpen  
dat heel mijn leven  
één verlangen is  
naar Jou.

De leegte niet zelf vullen maar er op vertrouwen dat je 'vervuld' zal worden!



Ik vond dit beeld: een kunstwerk van twee glazen die elkaar aan lijken te tikken om te proosten op het leven. De glazen zijn gevuld met water (is het regenwater?) en in dat water zien we de schoonheid van de omgeving, van de bomen en het gras weerspiegeld. Zijn de glazen gevuld met deze dingen. Nee, dat niet. Het is een weerspiegeling. Misschien is het zo met G'ds genade. De weerspiegeling daarvan vult onze leegte ...

Grace, genade, ligt in mijn armen: een kwetsbaar kind in een wereld die vol is van zichzelf. Naast de angst dringt – onweerstaanbaar - een ander gevoel zich aan mij op. Liefde. Een liefde die in staat is bergen te verzetten voor dit kind. Met Grace in mijn armen gaat het zingen in mij:

“is de hartslag van het leven  
niet de liefde van de Heer,  
Liefde draagt ons meer en meer ...